

Hrvatska (2. kategorija)

Vlada Republike Hrvatske ne ispunjava u potpunosti minimalne standarde za iskorjenjivanje trgovanja ljudima, ali ulaže značajne napore u tom pogledu. Vlada je pokazala pojačano ulaganje napora u usporedbi s ranijim izvještajnim razdobljem, uzimajući u obzir utjecaj pandemije bolesti COVID-19 na te napore te stoga Hrvatska ostaje u 2. kategoriji. Među tim naporima su usvajanje protokola o razmjeni podataka i nastavak opsežne obuke policijskih službenika. Općinski građanski sud prvi je put odredio naknadu žrtvi trgovanja ljudima, a vlada je zbog pandemije produžila privremene dozvole boravka. Organizacije civilnog društva navode dobru suradnju s Ministarstvom unutarnjih poslova (MUP), a vlada je u nacionalno povjerenstvo uključila i predstavnike pravosuđa. Međutim, vlada nije ispunila minimalne standarde u više ključnih područja. Hrvatska je istraživala i kazneno progonila manji broj osumnjičenika i nije presudila nijednog novog krijumčara na temelju odredbe o sprječavanju trgovanja ljudima. Identificirano je manje žrtava, a neki suci i dalje su od žrtava tražili višestruke izjave ili svjedočenja, čime su uzrokovali njihovu ponovnu traumatizaciju, dok su državni odvjetnici često krijumčare ljudi optuživali za kaznena djela koja predviđaju manje kazne. MUP je provodio istrage o stalnim tvrdnjama o nasilnom vraćanju migranata preko granice i prekomjernoj upotrebi sile na granici i u lipnju 2020. optužilo dva policijska službenika ali, prema nekim promatračima, vlada i dalje nije dosljedno provjeravala migrante i tražitelje azila radi utvrđivanja ima li među njima žrtava trgovanja ljudima, čime se žrtve odvraća od suradnje i istupanja.

PRIORITETNE PREPORUKE:

Snažnije provođenje istraga, kaznenog progona i osuđivanja trgovaca ljudima te izricanje značajnih zatvorskih kazni za njih. • Unaprjeđenje postupaka provjere nezakonitih migracijskih tokova, uključujući tražitelje azila i maloljetnike bez pratinje. • Daljnje povećanje kapaciteta i obuke za točne provjere radi otkrivanja žrtava i nastavak dosljednog provođenja postupaka provjere među osjetljivim skupinama, posebice migrantima, tražiteljima azila i sezonskim radnicima. • Obuka sudaca na svim razinama pravosudnog sustava za uzimanje u obzir ozbiljnosti trgovanja ljudima prilikom izricanja kazni te senzibiliziranje sudaca za pristup usredotočen na žrtve. • Nastavak dodjele i isplate dovoljnih resursa skloništima koja vode

nevladine udruge i nevladinim udrugama koje sudjeluju u mobilnim identifikacijskim timovima. • Obuka državnih odvjetnika o trgovaju ljudima, pravima žrtava i pristupu usredotočenom na žrtve. • Nastavak poticanja sudjelovanja žrtava u istragama i kaznenom progonu omogućavanjem alternativnih načina svjedočenja, uključujući i svjedočenje na daljinu ili financiranjem putnih i drugih troškova dolaska na sudska ročišta. • Daljnje smanjivanje broja neriješenih sudske predmeta, uključujući predmete koji se odnose na trgovanje ljudima.

KAZNENI PROGON

Vlada je smanjila napore na provedbi propisa. Člankom 106. Kaznenog zakona kriminalizirano je trgovanje ljudima radi spolnog iskorištavanja i prisilnog rada te su propisane kazne od 1 do 15 godina zatvora, koje su dovoljno stroge i, kad je riječ o trgovaju ljudima radi spolnog iskorištavanja, razmjerne kaznama za teška kaznena djela, poput silovanja. Tijela kaznenog progona provela su istrage u 15 predmeta s 29 osumnjičenika (u

2019. je bilo 19 predmeta s 31 osumnjičenikom). Državni odvjetnici su podignuli optužnice protiv osam optuženika u pet predmeta (u 2019. je bilo 26 optuženika u 13 predmeta) i nastavili kazneni progon 32 optuženika u 16 postojećih predmeta (u 2019. je bilo 27 optuženika u postojećim predmetima).

Sudovi nisu donijeli nijednu novu osuđujuću presudu za trgovce ljudima, ali je viši sud potvrdio jednu presudu zbog prisilnog rada iz 2019. (u 2019. su četiri trgovca ljudima osuđena; jedan za trgovanje ljudima radi spolnog iskorištavanja, jedan za trgovanje ljudima radi prisilnog rada te dva za trgovanje ljudima radi prisiljavanja na protupravne radnje). Viši sud je trgovcu ljudima izrekao pravomoćnu kaznu od dvije godine zatvora, u usporedbi sa 2019. kad su sudovi dvojici trgovaca ljudima izrekli nepravomoćnu kaznu zatvora od dvije godine, a drugoj dvojici djelomično uvjetnu kaznu zatvora od dvije godine i osam mjeseci. Hrvatska je neke osumnjičene trgovce ljudima presudila za podvođenje djece (članak 162.

Kaznenog zakona); sudovi su 2020. dva počinitelja presudili za podvođenje djece. Neki su sudske postupci trajali godinama i doprinijeli značajnom zastoju u procesuiranju kaznenih predmeta, uključujući predmete trgovanja ljudima čak iz 2013. godine. Hrvatska je od ožujka 2020. do lipnja 2020. praktično zatvorila većinu sudova zbog mjera zatvaranja uslijed pandemije. Stoga su sudi navode povećani priljev novih predmeta postojećem zastoju i odgode sudske postupaka zbog svjedoka, optuženika ili odvjetnika koji su imali pozitivan test na COVID-19. Pored toga, brojne su sude uništile ili oštetile dva potresa 2020., uključujući i Županijski sud u Zagrebu i više suda u Sisačko-moslavačkoj

županiji, što je dodatno odgodilo sudske postupke. Hrvatskim zakonima nisu dopuštena virtualna suđenja na prvostupanjskim sudovima, dok su na drugostupanjskim sudovima dopuštena samo u ograničenim okolnostima. Policijski službenici Ministarstva unutarnjih poslova (MUP) provodili su proaktivne istrage o poslovnim subjektima za komercijalne seksualne usluge i surađivali s Državnim inspektoratom - sektorom inspekcije rada u zajedničkoj inspekciji 144 poslodavca u poljoprivredi, graditeljstvu, ugostiteljstvu i uslužnim djelatnostima (u 2019. ih je bilo 116). Većina inspekcija pokazala je administrativna kršenja radnog prava u vezi s ugovorima, radnim dozvolama i plaćama, a ne toliko trgovanja ljudima radi prisilnog rada. Predstavnici organizacija civilnog društva i državni dužnosnici navode da su dužnosnici MUP-a točno i dosljedno identificirali žrtve te navode dobru suradnju. GRETA i drugi izvori navode da neki suci i državni odvjetnici ne razumiju problem trgovanja ljudima i često trgovce ljudima progone za druga kaznena djela za koja su zapriječene manje kazne, poput prostitucije, napada, spolnog zlostavljanja i svodništva. Također, neki su državni odvjetnici osobe osumnjičene za trgovanje ljudima optuživali za druga, manja kaznena djela koja je lakše dokazati radi smanjenja pretrpanosti predmetima. Državni odvjetnici su se u velikoj mjeri oslanjali na svjedočenje žrtava i nisu često provodili posebne istražne radnje za dokazivanje. Proteklih su godina neki suci izricali blage kazne liberalnom primjenom olakotnih okolnosti, a budući da tijekom izvještajnog razdoblja nije bilo osuđujućih presuda, teško je procijeniti je li se ta praksa nastavila. Vlada je održavala institucionalizirane programe obuke o raznim problemima trgovanja ljudima na Policijskoj akademiji, Visokoj policijskoj školi, Pravosudnoj akademiji i Upravi za granicu. Vlada je omogućila virtualnu i osobnu obuku za najmanje 1,372 policijska službenika, ali sve četiri obuke za suce i državne odvjetnike privremeno su otkazane ili odgođene zbog pandemije. Vlada nije dala podatke o međunarodnim istragama zbog zaštite povjerljivosti podataka. Vlada ne navodi nikakve istrage, kaznene progone ni presude državnih dužnosnika za sudjelovanje u kaznenim djelima trgovanja ljudima.

ZAŠTITA

Vlada je nastavila ulagati napore u zaštitu žrtava te je u 2020. identificirala 17 žrtava (u 2019. bilo ih je 25). Od toga su 3 bile žrtve trgovanja ljudima radi spolnog iskorištavanja, pet radi prisilnog rada, jedna radi spolnog iskorištavanja i prisilnog rada zajedno, sedam radi prisile na protupravne radnje te jedna radi „uspostave ropstva“ (u 2019. bilo ih je 13 radi spolnog iskorištavanja, tri radi prisilnog rada, sedam radi prisile

na protupravne radnje, jedna radi spolnog iskorištavanja i prisilnog rada zajedno te jedna radi „uspostave ropstva“); sedam žrtava bilo je maloljetno (u 2019. bilo je 16 maloljetnika), sedam žena i 10 muškaraca (u 2019. je bilo 17 žena i osam muškaraca) te jedan strani državljanin (tri strana državljanina u 2019.). Vlada je zadržala standardne operativne postupke (SOP) za provjeru i identificiranje žrtava i objavila protokol o identificiranju, pomoći i zaštiti žrtava. Organizacije civilnog društva, mediji i GRETA i dalje navode da vlada ne ulaže trud u provjeru nezakonitih migranata i tražitelja azila, uključujući maloljetnike bez pratnje. Međunarodne su organizacije kritizirale vladu zbog nasilnog vraćanja nezakonitih migranata i tražitelja azila u Bosnu i Hercegovinu i Srbiju, dok organizacije civilnog društva i mediji navode da je granična policija zlostavlja migrante i tražitelje azila, uključujući i jedan navod o spolnom zlostavljanju. Međunarodne organizacije i organizacije civilnog društva tvrde da se takvim postupanjem snažno odvraća žrtve od istupanja i suradnje s nadležnim tijelima. MUP, međutim, navodi da su provedene interne istrage u vezi sa svim navodnim slučajevima zlostavljanja, a UNHCR navodi da je pritužbe teško provjeriti jer migranti žele što prije proći kroz Hrvatsku i stoga nisu bili dostupni za daljnje istrage. MUP je istražio 60 slučajeva navodnog prisilnog vraćanja i prekomjerne upotrebe sile u 2019. i 2020. te je u lipnju 2020. otkazao radni odnos i optužio dva policijska službenika iz Karlovca zbog napada na tražitelja azila iz Afganistana.

Multidisciplinarni nacionalni mehanizam upućivanja omogućio je standardne operativne postupke za identifikaciju žrtava i njihovo upućivanje nadležnim službama. Prema tom mehanizmu, pripadnici mobilnih timova provode početnu identifikaciju mogućih žrtava i obraćaju se jednom od četiri regionalna mobilna tima, sastavljena od socijalnih radnika iz Centra za socijalni rad i predstavnika nevladinih udruga, koji dolaze na lice mjesta radi osobne procjene mogućih punoljetnih žrtava te koordiniraju skrb za žrtve i njihov smještaj. U slučajevima maloljetnih žrtava pripadnici mobilnih timova obraćaju se Ministarstvu rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, koje upućuje mobilni tim specijaliziranih socijalnih radnika. MUP u suradnji s mobilnim timovima službeno identificira žrtve, a u slučaju mogućih maloljetnih žrtava uključuju se i specijalizirani policijski službenici. Prema službenicima, mobilni tim za maloljetne žrtve funkcionirao je dobro, ali nevladine udruge koje su sudjelovale u mobilnom timu za punoljetne osobe nisu dobile naknadu troškova vezanih uz službena putovanja vlastitim privatnim vozilima. Neki izvori navode teškoće u uključivanju novih članova nevladinih udruga u mobilni tim zbog financijskog opterećenja, kao i da je jednodnevna obuka novih članova tima nedovoljna za usvajanje složenog postupka identifikacije žrtava. Vlada je odobrila i dodijelila 170.000 kuna (28.570 \$) za naknadu putnih

troškova mobilnih timova ali, prema navodima uključenih nevladinih udruga, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina nije pravovremeno plaćao fakturirane naknade.

Vlada i nevladine udruge pružali su žrtvama zaštitu i pomoć, uključujući sklonište, medicinsku i pravnu pomoć, psihosocijalnu podršku, rehabilitaciju i reintegraciju, a tijekom pandemije i osobnu zaštitnu opremu i testove na COVID-19. Tri odrasle osobe i jedno dijete dobili su pomoć u 2020. (u 2019. bile su dvije odrasle osobe i 16 djece). Vlada je financirala dva skloništa koja vode nevladine udruge, jedno za punoljetne osobe i jedno koje pruža specijaliziranu podršku za djecu, dok je Centar za nestalu i zlostavljanu djecu pružao niz edukacijskih i psihosocijalnih usluga za maloljetnike bez pratnje i zlostavljanu djecu, uključujući i žrtve trgovanja djecom. Ta su skloništa u 2020. prihvatile dvije odrasle osobe i troje djece (u 2019. bile su dvije odrasle osobe i troje djece). Sklonište za odrasle koje financira vlada a vode nevladine udruge omogućuje slobodu kretanja i pruža odvojen smještaj za muškarce i žene, gdje mogu ostati do jedne godine, s mogućnošću produženja. Sklonište za djecu koje financira vlada a vode nevladine udruge ima kapacitet smještaja petero maloljetnih žrtava i može upisati djecu i u školu, uključujući i učenje na daljinu. Vlada je nastavila ulagati napore u provedbu udomiteljstva umjesto skrbi o djeci u državnim institucijama. Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike nije u 2020. organiziralo udomiteljsku skrb ni za jednu maloljetnu žrtvu (tri maloljetne žrtve u 2019.), a imenovalo je posebne skrbnike za troje djece (petero djece u 2019.) Ministarstvo je organiziralo obuku za udomiteljske obitelji i posebne skrbnike i tražilo od njih posjedovanje dozvole, ali službenici navode nedostatak udomiteljskih obitelji i posebnih skrbnika radi pružanja potpune podrške sve većem broju maloljetnih žrtava. Hrvatski zavod za zapošljavanje imenovao je posebne koordinatorе u regionalnim uredima i područnim službama, koji su žrtvama pomagali u pronalaženju zaposlenja i surađivali s poduzetnicima u zapošljavanju žrtava. U 2020. HZZ nije pruzio pomoć nijednoj žrtvi. Ministarstvo je dodijelilo sredstva za skloništa koja vode nevladine udruge na temelju broja žrtava kojima su pomogla. Dodijelilo je iznos od 216.590 kuna (36.400 \$) kao potporu skloništima za odrasle koja vode nevladine udruge, u usporedbi s iznosom od 457.000 kuna (76.800 \$) u 2019. Pored toga, Ministarstvo je dodijelilo i 441.690 kuna (74.230 \$) za sklonište za djecu koje vode nevladine udruge, u usporedbi s iznosom od 527.000 kuna (88.570 \$) u 2019.

Vlada nije navela nijedan slučaj kažnjavanja žrtava zbog protupravnih radnji na koje su ih prisiljavali trgovci ljudima; međutim, prema promatračima, zbog nedostatka dosljedne provjere indikatora trgovanja ljudima u tokovima nezakonitih migranata, nadležna tijela su među nezakonitim migrantima i tražiteljima azila lišili slobode i deportirali neke neidentificirane žrtve. Žrtve iz drugih zemalja imale

su pristup istim uslugama kao i žrtve iz Hrvatske, ali ako nisu imali radne dozvole u vrijeme kad su bili iskorištavani nisu mogli primiti naknadu za izgubljene dnevnice. Žrtve iz drugih država mogle su ishoditi privremenu dozvolu boravka nakon 60-dnevnog razdoblja razmatranja za odrasle osobe, odnosno 90-dnevnog za maloljetnike. Vlada navodi da je jedna žrtva ishodila privremenu dozvolu boravka (jedna osoba i u 2019.). Kao odgovor na pandemiju vlada je izmijenila Zakon o strancima produženjem privremene dozvole boravka do 30 dana od završetka pandemije. Sedam od 15 županijskih sudova ima Ureda za pružanje podrške žrtvama i svjedocima, koji pružaju pomoć tijekom kaznenih postupaka, uključujući pomoć kod zahtjeva za svjedočenje putem videoveze, upućivanje na specijalizirane institucije, pravnu i logističku pomoć te mjere za sprječavanje ponovne traumatizacije žrtava. Vlada je financirala i mrežu civilnog društva za pružanje pravne i psihološke pomoći te logističke podrške na županijskim sudovima koji nemaju Ureda za pružanje podrške žrtvama i svjedocima. Promatrači navode da su sudovi s takvim Uredima dosljedno nudili pomoć, ali osam sudova bez takvih Ureda nije imalo kapacitete ili resurse za pružanje pristupa usredotočenog na žrtve te su u tim područjima pomoć pružale organizacije civilnog društva financirane od države. Organizacije civilnog društva navode da pravosuđe nije uvijek upoznato s pravnom zaštitom dostupnom za žrtve trgovanja ljudima, a nekim sucima nedostaje senzibilitet i razumijevanje utjecaja psihološke traume te su od žrtava tražili višekratne izjave ili svjedočenja, čime su uzrokovali njihovu ponovnu traumatizaciju. Djeca su mogla iznijeti svjedočenje pred specijaliziranim stručnjacima u posebnim prostorijama za ispitivanje maloljetnika, ali promatrači su 2019. naveli slučaj suca koji je od maloljetnika tražio svjedočenje na sudu u trajanju od sedam sati. Zakonom je utvrđena zaštita svjedoka, ali vlada ne navodi nijednu žrtvu koja je 2020. ušla u program zaštite svjedoka. Nadležna tijela navode teškoće u poticanju žrtava na suradnju u istragama, osobito u slučajevima trgovanja ljudima radi spolnog iskorištavanja ili slučajevima u kojima su potencijalne žrtve strani državljeni. Zakon omogućuje žrtvama naknadu u kaznenim predmetima, kao i naknadu štete u građanskim parnicama, ali stručnjaci navode da suci odbijaju potraživanja naknade u kaznenim postupcima i preporučuju žrtvama pokretanje građanske parnice. Suci na građanskim sudovima ponekad bolje procjenjuju duševne boli, ali građanske parnice su skupe, dugotrajne i u njima žrtve moraju više puta svjedočiti o svom iskorištavanju, što uzrokuje ponovnu traumatizaciju. Općinski građanski sud prvi je put odredio naknadu žrtvi trgovanja ljudima u iznosu od 143.650 kuna (24.140 \$).

PREVENCIJA

Vlada je povećala trud na prevenciji. Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina djelovao je kao tajništvo za nacionalno koordinacijsko povjerenstvo više razine, koje se sastalo samo jednom (2019.). Vlada je donijela odluku o uključivanju predstavnika pravosuđa u nacionalno povjerenstvo i u njega imenovala dva suca Vrhovnog suda, kao i potpredsjednika vlade za predsjednika povjerenstva. Operativni tim povjerenstva održavao je mjesecne sastanke i pratilo provedbu nacionalnog plana djelovanja za razdoblje 2018.-2021. Vlada je razmjenjivala podatke s organizacijama civilnog društva i objavljivala im podatke, usvojila protokol o razmjeni podataka, kao i objavljivala informacije na internetskim stranicama ministarstava. Vlada je održala virtualnu kampanju podizanja svijesti usmjerenu učenicima i učiteljima, dijelila informativne materijale te organizirala virtualna i stvarna događanja za podizanje svijesti namijenjena nevladinim organizacijama, državnim dužnosnicima i općoj javnosti. Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina navodi potrošeni iznos od 37.851 kuna (6.360 \$) na usluge žrtvama trgovanja ljudima, uključujući financiranje stalne telefonske linije koju vode nevladine udruge, u usporedbi s 93.304 kune (15.680 \$) u 2019. Promatrači navode da je telefonska linija nevladinih organizacija radila samo od 10 do 18 sati zbog nedostatne finansijske podrške. Na tu je liniju u 2020. primljeno 296 poziva, na temelju kojih su pokrenute četiri istrage (u 2019. bilo je 474 poziva i četiri istrage). Vlada je održavala pravni okvir za reguliranje i odobravanje poslodavaca u privatnom sektoru, uključujući i strane agencije za zapošljavanje. Zakonom su zabranjene naknade za zapošljavanje radnika, s kaznama u rasponu od 4.000 do 100.000 kuna (670 \$ do 16.800 \$). Inspektor rada mogu izreći administrativne kazne i/ili podnijeti kaznene prijave protiv poslodavaca zbog neisplate plaća. Inspektor rada proveli su 8.101 inspekciju u više sektora, poput poljoprivrede, graditeljstva, brige o starijima, šumarstva i usluga. Prekršaji se najčešće odnose na neodgovarajuće radne ugovore, radne dozvole i plaće. Vlada je ulagala trud i u smanjenje potražnje za komercijalnim seksualnim uslugama.

PROFIL TRGOVACA LJUDIMA

Prema izvještajima u zadnjih pet godina, trgovci ljudima iskorištavaju žrtve iz Hrvatske i drugih zemalja u Hrvatskoj, kao i žrtve iz Hrvatske u inozemstvu. Žene i djevojke s područja Balkana i Srednje Europe u Hrvatskoj su žrtve trgovanja ljudima radi spolnog iskorištavanja, dok su im žene i djevojke iz Hrvatske žrtve radi spolnog iskorištavanja u Hrvatskoj i u drugim državama Europe. Trgovci ljudima u Hrvatskoj iskorištavaju žene hrvatskog, bosanskog i romskog podrijetla, kao i muškarce iz Afganistana, Filipina, Pakistana, Tajvana i

Tajlanda za prisilan rad u poljoprivrednom sektoru. Muškarce se eksplloatira i kroz prisilu na prosjačenje i protupravne radnje, uključujući krađe i prijevare. Trgovci ljudima sve više se koriste internetom, a posebice platformama društvenih medija, za regrutiranje djece koja su žrtve trgovanja radi spolnog iskorištavanja.

Nezakoniti migranti i izbjeglice iz Afganistana, Iraka, Sirije i susjednih država koji putuju kroz Hrvatsku ili ih se krijumčari kroz Hrvatsku izloženi su opasnostima trgovanja ljudima, što se posebice odnosi na žene i maloljetnike bez pratnje. U 2018. godini žene i muškarci s Tajvana iskorištavani su za prisilan radi i prisiljavani na protupravne radnje u nezakonitom pozivnom centru.